

**ЦЕРКОВНІ КОЛЯДИ НА СТОРІНКАХ ТЕРНОПІЛЬСЬКИХ ВИДАНЬ
КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ**

У статті подано огляд друкованих видань із публікаціями церковних коляд, які вийшли друком у Тернополі наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття. Виходячи з потреб прикладного застосування цих видань, автором запропоновано їхнє групування. Звернено увагу на кількісні та якісні характеристики публікацій церковних коляд та рівень їхньої професійної підготовки до друку.

Ключові слова: церковні коляди, публікації, популярні видання, науково-популярні видання, наукові видання.

Останнім часом українські вчені-етномузикознавці дедалі частіше звертаються до тих питань, які в радянський період належали до заборонених. Насамперед це стосується дослідження пісень, пов'язаних із християнськими святами і обрядами, які їх супроводжували. До них відносяться церковні коляди, оскільки це новітній жанр напливового походження, який, витіснивши з ужитку стародавні традиційні народні колядки, зайняв їхнє місце й активно почав функціонувати серед широких верств населення наприкінці ХХ століття. Раніше ці пісні (через комуністичні заборони) не могли з'явитися на сторінках друкованих видань й активно пропагуватися. Тому питання дослідження церковних коляд є актуальними. Лише останнім часом вони привернули увагу вчених, серед яких: Л. Корній [7; 8], О. Гнатюк [1], А. Іваницький [4; 5], Л. Єфремова [3], О. Смоляк [13; 14]. На особливу увагу заслуговує огляд друкованих видань з публікаціями церковних коляд, зокрема регіональних, адже вони є джерельною базою історико-теоретичних досліджень.

Мета статті – виявлення найбільш значущих друкованих видань із публікаціями церковних коляд, які вийшли в Тернополі наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття з урахуванням їхніх типологічних характеристик.

Зі здобуттям незалежності в Україні розпочалися процеси активного відродження Української Греко-Католицької церкви, зокрема культивування національних християнських обрядів, складовою яких є церковні коляди. У цей же час вони (церковні коляди), витіснивши з активного побутування традиційні народні колядки, майже повністю перейшли в усне побутування. У зв'язку з цим їх почали записувати фольклористи й укладати в збірки народних пісень. Власне всі ці публікації можна поділити на три групи: популярні, науково-популярні та наукові¹.

З початку 90-х років ХХ століття у Тернополі почали виходити популярні² збірки з публікаціями церковних коляд (у цих публікаціях вони зазвичай були складовою різдвяного репертуару). Першою серед них стала збірка "Галицькі коляди і щедрівки" (упорядник М. Кришук) [3], що вийшла друком у Тернополі в 1990 р. До неї ввійшло, крім традиційних народних щедрівок, сорок дві церковні коляди, записані від фольклорно-етнографічних ансамблів Тернопільщини під час обласних фестивалів народної творчості. Серед них: "Господь Бог предвічний", "Дивная новина", "Возвеселімся всі купно нині", "На небі зірка", "Небо і земля", "Бог предвічний народився", "Нова радість стала", "Вселенная веселися", "Нині Адаме возвеселися", "Веселая світу новина", "В глибокій долині", "Видить Бог, видить Творець", "Во Віфлеємі нині новина", "В Віфлеємі новина", "В Віфлеємі тайна", "Согласно співайте", "Землю Юдейську нічка вкрива", "Нуте, нуте, браття-сусіди", "Ангел Божий із небес", "Возсіявий над сонце", "Витай Ісусе", "Темненькая нічка", "Ген на небі зірка засвітила ясна", "Заблищали зірниці", "Ой сталася нам новина", "Бог ся рождає", "По всьому світу стала новина", "Засіяла зірка", "Іде зізда чудна", "З неба зірка засвітила", "З'явилась, браття, добра новина", "Всю Україну зорі засвітили", "Нині Рождество Божого Дитяти", "Нині Різдво в нас". Власне це весь той активний репертуар, який побутував у фольклорному середовищі Західного Поділля наприкінці 80-х – на початку 90-х років ХХ століття.

У 1991 р. у Тернопільському видавництві "Рухінформцентр" вийшла збірка "Христос родився" [17], яку підготувала до друку краєзнавець І. Зелена. У збірку, крім розповідей про Різдво Христове, ввійшли фольклорні записи церковних коляд Р. Крамара та А. Савчука, зроблені під час етнографічних експедицій у села Західного Поділля. У збірці опубліковані такі коляди: "Небо і земля нині торжествують", "Возвеселімся всі разом нині", "Боже, народ твій живий" з нотами, що призначені для широкого використання у підготовці до Різдвяних свят.

Як бачимо, на початку 1990-х років – етапі відродження християнських традицій колядування – упорядники збірок (а ними були переважно представники інтелігенції – краєзнавці-вчителі) намагалися впорядкувати доступний для дитячого віку різдвяний репертуар, щоб забезпечити матеріалом під час підготовки до Різдва. Ці збірки формувалися так, щоб бути доступними широким верствам населення, передусім молодому поколінню. При цьому укладачі збірок звертали увагу як на доступність словесного тексту, так і на мелодику. Все це мало привернути увагу молоді до традицій колядування і повернути її до релігійних свят.

Починаючи з 1990-х років, більш поширеною формою публікацій були науково-популярні збірки³, в яких, крім інших народнопісенних жанрів, друкувалися й церковні коляди. Власне першою презентацією такого роду видання була збірка "Народні пісні з села Соломії Крушельницької (с. Біла Тернопільського району Тернопільської області)" (упорядники: П. Медведик, О. Смоляк) [9]. До неї увійшло вісім церковних коляд, записаних від місцевих старожилів: В. Малко (1926 р. н.), О. Курант (1911 р. н.), Р. Лебедик (1911 р. н.), І. Осадчук (1911 р. н.), М. Цибульська (1912 р. н.). Крім вступної статті "Пісні Соломіїного краю" (автор: П. Медведик), у збірці подано детальну паспортизацію пісень, фахові нотації (транскриптор О. Смоляк) та світлини інформаторів.

Опісля одне за одним слідували наступні видання: "Нова радість стала (різдвяні, новорічні, йорданські свята на Тернопільщині)" [11] (упорядники: І. Виспінський, О. Пилипенко, Б. Синенька та ін.), "Повстанські коляди" [12] (упорядник Р. Крамар), "Щедрий вечір: зимовий календарно-обрядовий фольклор Тернопільщини" [18] (упорядник П. Шимків).

До першої збірки, крім новорічних і йорданських щедрівок, увійшло тридцять п'ять церковних коляд. Серед найбільш популярних, зокрема "Пречистая Діва по світу ходила", "Хто ж там по дорозі йде до Віфлеєму", "Землю юдейську нічка вкрива", "Нині, Адаме, возвеселися", "Бог природу", "Радість нам ся являє", "Бог ся рождає", "На Рождество Христа", "Вселенная, веселися", "Іде звізда чудна", "Ой видить Бог, видить Творець", "Днесь поюще", "Витай, Ісусе, з Пречистой Діви", "Гоподь Бог Предвічний", "Слава во вишніх Богу" та ін., опубліковано й коляди локального побутування: "Теменькая нічка", "Зі сходу сонця аж до заходу", "Люляй, Сину, люляй", "На Різдвяні свята всі ся радуймо", "Впала зоря на край світа", "Чудесна зоря десь сіяє", "Що за дивна в світі новина". Збірка має Передмову (автор – провідний спеціаліст Центру народної творчості Тернопільщини Б. Синенька), в якій зроблено опис Різдвяно-Новорічних і Йорданських свят, властивих для Тернопільщини. Матеріал збірки паспортизований. Нотації відповідають музикознавчій методиці.

Другу збірку "Повстанські коляди" складають тридцять церковних коляд, які виконувалися у середовищі воїнів Української Повстанської Армії, що діяла в глибокому підпіллі на Тернопільщині у 1940–1950-х роках. У вступній статті автор Р. Крамар розглянув сюжеттику та мотиваційне наповнення повстанських коляд. Зокрема, він зазначив, що "повстанський різдвяний фольклор, який зафіксував щирі народні почування у часи нерівної боротьби з могутніми імперіями комуно-фашизму, є цінним документальним матеріалом при вивченні тієї героїчної епохи в українській історії" [12, 12]. У збірці фахово зроблено паспортизацію пісень та нотованого матеріалу.

У третій збірці "Щедрий вечір: зимовий календарно-обрядовий фольклор Тернопільщини", крім традиційних пісень зимового календаря – андріївських, миколаївських пісень, традиційних народних колядок, щедрівок і віншувань, опубліковано двадцять три церковні коляди. Крім загальнопоширених на Тернопільщині коляд, тут мають місце коляди локального побутування. Серед них: "Горить огонь в долині", "Ген високо в синім небі зірка засіяла", "Станьмо враз всі співать", "З неба зірка засвітила", "Ой і ви, дівчата і ви, українці", "Дзень, дзелень-дзелень". Це переважно ті коляди, які були складені в першій половині ХХ століття. Більшість із них збагачені національно-патріотичними мотивами. Збірка має вступну статтю "Зимовий календарно-обрядовий фольклор Тернопільщини" (автори: О. Смоляк, П. Шимків), в якій зроблено коротку музично-стильову характеристику пісень зимового календаря. Матеріал збірки паспортизований. Нотації пісень зроблені згідно з вимогами етномузикознавчої методики (транскриптор Н. Пронь). Відсутні лише темпові позначення.

Отже, починаючи з 1990-х років, у Тернополі виходять у світ збірки пісень, в яких серед зимового календарно-обрядового фольклору мають місце й церковні коляди. Останні завдяки фольклоризації замінили в переважній більшості традиційні народні колядки. Власне церковні коляди найчастіше публікуються в збірках, які представляють групу науково-популярних видань. Через те упорядники цих збірок зазвичай їх паспортизують: подають короткі відомості про інформаторів та місце їхнього побутування. Нотовані зразки наближені до етномузикознавчої методики транскрибування народнопісенного матеріалу. Такого роду збірки найчастіше зустрічаються серед Тернопільських видань.

Починаючи з кінця 1990-х років, у Тернополі з'явилися видання з публікаціями церковних коляд, які представляють групу наукових збірок. Даним публікаціям властиві такі характеристичні

ознаки, як: ґрунтовні вступні статті з аналізом музично-стильових особливостей пісень даного жанру, нотовані матеріали за сучасними методиками транскрибування пісень, детальна паспортизація представленої матеріалу, коментарі та типологічні таблиці. Власне таку групу видань започатковує збірка "Коляди Західного Поділля" [8] (упорядкування, вступна стаття та примітки Г. Олексин). До неї ввійшло вісімдесят шість церковних коляд, записаних на Тернопільщині (етнографічний район Західного Поділля) під час їхнього активного функціонування – на Різдвяні свята. Такого роду і такого обсягу фольклорний матеріал з цієї території в друкованій літературі представлено вперше. Варто зазначити, що представлені в збірці церковні коляди записані у селах Вибудів, Росоховатець, Денисів, Конюхи, Таурів Козівського, Посухів, Рогачин Бережанського, Ярчівці, Білокриниця, Данилівці Зборівського, Мала Березовиця Збарзького, Кут, Яблунів Гусятиського, Бариш Бучацького, м. Зборів, с. Ангелівка, Синьків Заліщицького, Шулганівка Чортківського, Панівці, Стрільківці Борщівського, Гаї Шевченкові Тернопільського, Новий Олексинець Кременецького, м. Копичинці Густинського, Ладичин Тербовлянського, Климківці Підволочиського районів Тернопільської області.

У вступній статті автор вперше серед аналогічних регіональних публікацій звернула увагу на історію становлення жанру церковних коляд, шляхи їхнього входження у фольклорне середовище та музично-стильові особливості, властиві цим пісням. У збірці подано структурно-типологічні таблиці пісень та їхню паспортизацію. Нотації пісенного матеріалу зроблено за сучасною етномузикознавчою методикою.

Групу наукових видань, в яких опубліковані церковні коляди, репрезентують два навчальні посібники О. Смоляка "Український дитячий музичний фольклор" [14] та "Музичний фольклор Тернопільщини" [13], навчально-методичний посібник З. Яропуда "Прилетіла ластівочка" [19], видані в Тернопільських видавництвах "Лілея" та "Астон" наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття. Зокрема, у посібнику "Український дитячий музичний фольклор" зроблено етномузикознавчий аналіз церковних коляд на рівні типологічних характеристик, подано фактичний матеріал, що підтверджує їхні характерні ознаки, а також висвітлено історію походження церковних коляд, зроблено спробу витлумачити їхню назву, розглянуто трансформаційні процеси, які відбулися під час їхньої адаптації у фольклорне середовище. У цьому посібнику представлено церковні коляди "Нова радість стала", "Бог предвічний народився", "У полі, у полі самітня стаєнка", "Ясна зоря всему світу засвітила", "В місті Віфлеємі сталася новина", що найчастіше зустрічаються у дитячому репертуарі під час різдвяного колядування.

У другому навчальному посібнику-хрестоматії О. Смоляка "Музичний фольклор Тернопільщини" опубліковано шість церковних коляд: "Нова радість стала", "Бог предвічний народився", "Дивная новина нам ся об'явила", "Мати Божа Сина мала", "В Віфлеємі днесь Марія Пречиста", "Ой вставайте браття, бо вже біла днина". Крім публікації коляд, у вступній статті "Стильові особливості музичного фольклору Тернопільщини" зроблено короткий музично-теоретичний аналіз церковних коляд, які побутують в зазначеній місцевості.

У посібнику З. Яропуда "Прилетіла ластівочка" серед різних народнопісенних жанрів надруковано п'ять церковних коляд із Кам'янець-Подільського району Хмельницької області: "Пане господарю вставай, не спи", "Пане господарю й на вашім дворі", "Через поле широкее", "Урано до сходу сонця", "Ірод цар за Христом ганявся", "В Новограді в Віфлеємі стало чудо" (до речі, в сюжетах цих пісень домінують апокрифічні елементи над суто біблійними). В анованій вступній частині до пісень цього жанру автор посібника подав коротку характеристику церковних коляд, звертаючи увагу на їхній загальний музично-естетичний характер.

Отже, збірки пісень із публікаціями церковних коляд протягом всієї історії їхнього видання в Тернополі представлені різними формами публікацій. Упродовж ХХ століття церковні коляди пройшли шлях остаточної фольклоризації, а, починаючи з 1990-х років, почали публікуватися у збірках як народні пісні. У зв'язку з цим вони сформували три групи видань – популярні, науково-популярні й наукові. Кожне з них відіграло свою роль у популяризації церковних коляд серед населення: перша – серед дітей, друга – серед широких верств населення, а третя – серед науковців.

Примітки

¹ Таке групування збірок запропонував А. І. Іваницький у посібнику "Українська народна музична творчість" [4, 26].

² Популярні збірки (А. Іваницький їх називає пісенниками) характеризуються відсутністю переднього слова, детальної паспортизації пісень, типологічних карт і таблиць, коментарів до пісень [4, 26].

³ Науково-популярним збіркам властиві такі ознаки, як наявність вступного слова, паспортизація пісень, транскрипції пісень, зроблені за етномузикознавчою методикою [3, 26].

Література

1. Гнатюк О. Українська духовна барокова пісня / Олександра Гнатюк. – Варшава–Київ : Перевал, 1994. – 188 с.
2. Галицькі колядки і шедрівки / [Упорядник М. М. Кришчук]. – Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ управління по пресі, 1990. – 66 с.
3. Єфремова Л. О. Народні пісні Житомирщини (з колекцій збирачів фольклору) / [Упоряд. та вступ. стаття Л. О. Єфремової ; НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського]. – К. : Наук. думка, 2012. – 723 с. : нот., карти.
4. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. Навч. посібник для вищ. і серед. навч. закладів / А. І. Іваницький. – К. : Муз. Україна, 1990. – 336 с. : нот.
5. Іваницький А. І. Хрестоматія з українського музичного фольклору (з поясненнями та коментарями). Навчальний посібник для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–IV рівнів акредитації / А. І. Іваницький. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2008. – 520 с.
6. Коляди Західного Поділля / [Упорядкування, вступна стаття та примітки Галини Олексин]. – Тернопіль : Видавництво Карп'юка, 1999. – 104 с.
7. Корній Л. Історія української музики. Частина перша (від найдавніших часів до середини XVIII ст.) / Лідія Корній. – Київ–Харків–Нью-Йорк : Вид-во М. П. Коць, 1996. – 313 с.
8. Корній Л. Українська шкільна драма і духовна музика XVII – першої половини XVIII ст. / Лідія Корній. – К. : Вид-во Ін-ту української археографії, 1993. – 187 с.
9. Народні пісні з малої батьківщини Соломії Крушельницької (с. Білявинці Буцацького району Тернопільської області) / [Упорядник І. Романюк]. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 77 с.
10. Народні пісні з села Соломії Крушельницької. Записані в с. Біла Тернопільського району Тернопільської області / [Упорядники: Петро Медведик, Олег Смоляк]. – Тернопіль : Збруч, 1993. – 188 с.
11. Нова радість стала (різдвяні, новорічні, йорданські свята на Тернопільщині) / [Виспінський І., Пилипенко О., Синенька Б. та ін.]. – Тернопіль : Лілея, 1993. – 172 с.
12. Повстанські коляди. Пісні зібрані у Західному Поділлі / [Вступ. стаття, упоряд., прим. Ростислава Крамара]. – Тернопіль : Лілея, 1995. – 47 с.
13. Смоляк О. Музичний фольклор Тернопільщини. Підручник-хрестоматія / Олег Смоляк. – Тернопіль : Вид-во "Астон", 2011. – 140 с.
14. Смоляк О. С. Український дитячий музичний фольклор : підручник-хрестоматія для викладачів та учнів / Олег Смоляк. – Вип. 1. – Тернопіль : Лілея, 1998. – 80 с.
15. Український обрядовий фольклор західних земель: Музична антологія [Текст] (Бесарабія. Бойківщина. Буковина. Волинь. Галичина. Закарпаття. Лемківщина. Підляшшя. Поділля. Полісся. Покуття. Холмщина / [Відп. ред. Г. А. Скрипник; упоряд. і вступ. стаття А. І. Іваницького]. – Вінниця : Нова Книга, 2012. – 624 с. : нот.
16. Франко І. Наші коляди // Іван Франко. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. – Т. 28. Літературно-критичні праці (1890–1892) / [Ред. колегія: М. Д. Берштейн, Г. Д. Вервес, А. Т. Гордієнко та ін.; Ред. тому: Н. Є. Крутікова, С. В. Щурат]. – К. : Наук. думка, 1980– К. : Вид-во "Наукова думка", 1980. – С. 7–41.
17. Христос родився. Збірник / [Упорядник Ірина Зелена; Художник Тереза Проць]. – Тернопіль : Рухінформцентр, 1991. – 32 с.
18. Щедрий вечір: Зимовий календарно-обрядовий фольклор Тернопільщини / [упорядкував П. Шимків]. – Тернопіль : Чумацький Шлях, 1998. – 152 с.
19. Яропуд Зиновій. Прилетіла Ластівочка (українська пісенно-фольклорна спадщина Поділля): Навчально-методичний посібник / Зиновій Яропуд. – Тернопіль : Вид-во "Астон", 2000. – 172 с.

References

1. Gnatyuk O. Ukraïnska duhovna barokova pïsnya / Oleksandra Gnatyuk. – Varshava–KiYiv : Pereval, 1994. – 188 s.
2. Galytski kolyadkiy i shhedrivki / [Uporyadnyk M. M. Kryshchuk]. – Ternopil : Redaktsiyno-vydavnychiy viddil upravlinnya po presi, 1990. – 66 s.
3. Efremova L. O. Narodni pisni Zhytomyrshchyny (z kolektsiy zbyrachiv folkloru) / [Uporyad. ta vstup. stattya L. O. Efremovoi ; NAN Ukrainy, IMFE im. M. T. Rylskogo]. – K. : Nauk. dumka, 2012. – 723 s. : not., karti.
4. Ivanytskiy A. I. Ukrainska narodna muzychna tvorchist. Navch. posibnyk dlya vyshch. i sered. navch. zakladiv / A. I. Ivanitskiy. – K. : Muz. Ukraina, 1990. – 336 s. : not.
5. Ivanitskiy A. I. Hrestomatiya z ukrainskogo muzichnogo folkloru (z poyasnenniyami ta komentaryami). Navchalniy posibnyk dlya vyshchih navchalnyh zakladiv kultury i mystetstv I–IV rivniv akredyatsii / A. I. Ivanitskiy. – Vinnytsya: NOVA KNIGA, 2008. – 520 s.
6. Kolyady Zahidnoho Podillya / [Uporyadkuvannya, vstupna stattya ta primitki Galini Oleksin]. – Ternopil : Vydavnytstvo Karpyuka, 1999. – 104 s.
7. Korniy L. Istoriya ukrainskoi muzyky. Chastyna persha (vid naydavnishykh chasiv do seredyiny XVIII st.) / Lidya Korniy. – KiYiv–Harkiv–Nyu-York : Vid-vo M. P. Kots, 1996. – 313 s.
8. Korniy L. Ukrainska shkilna drama i duhovna muzyka XVII – pershoi polovyny XVIII st. / Lidiya Korniy. – K. : Vyd-vo In-tu ukrainskoi arheografii, 1993. – 187 s.

9. Narodni pisni z maloi batkivshchyny Solomii Krushelnitskoi (s. Bilyavintsi Buchatskogo rayonu Ternopilskoi oblasti) / [Uporyadnik I. Romanyuk]. – Ternopil : Navchalna kniga – Bogdan, 2011. – 77 s.
10. Narodni pisni z sela Solomii Krushelnitskoi. Zapysani v s. Bila Ternopilskogo rayonu Ternopilskoi oblasti / [Uporyadnyky: Petro Medvedyk, Oleg Smolyak]. – Ternopil : Zbruch, 1993. – 188 s.
11. Nova radist stala (rizdvyani, novorichni, yordanski svyata na Ternopilshchini) / [Vyspinskiy I., Pylypenko O., Synenka B. ta in.]. – Ternopil : Lileya, 1993. – 172 s.
12. Povstanski kolyady. Pismi zibrani u Zahidnomu Podilli / [Vstup. stattya, uporyad., prim. Rostyslava Kramara]. – Ternopil : Lileya, 1995. – 47 s.
13. Smolyak O. Muzichniy folklor Ternopilschini. Pidruchnik-hrestomatlya / Oleg Smolyak. – Ternopil : Vid-vo "Aston", 2011. – 140 s.
14. Smolyak O. S. Ukrainskiy dytyachiy muzychniy folklor : pidruchnik-hrestomatiya dlya vykladachiv ta uchniv / Oleg Smolyak. – Vyp. 1. – Ternopil : Lileya, 1998. – 80 s.
15. Ukrainskiy obryadoviy folklor zahidnyh zemel: Muzychna antologiya [Tekst] (Besarabiya. Boykivshchyna. Bukovyna. Volyn. Galychyna. Zakarpattia. Lemkivshchyna. Pidlyashshya. Podillya. Polissya. Pokuttya. Holmshchyna / [Vidp. red. G. A. Skrypnyk; uporyad. i vstup. stattya A. I. Ivanytskogo]. – Vinnytsya : Nova Knyga, 2012. – 624 s. : noty.
16. Franko I. Nashi kolyady // Ivan Franko. Zibrannya tvoriv u pyatdesyaty tomah. – T. 28. Literaturno-krytychni pratsi (1890–1892) / [Red. kolegiya: M. D. Bershteyn, G. D. Verves, A. T. Gordienko ta in.; Red. tomu: N. E. Krutikova, S. V. Shchurat]. – K. : Nauk. dumka, 1980– K. : Vyd-vo "Naukova dumka", 1980. – S. 7–41.
17. Hristos rodyvsya. Zbirnyk / [Uporyadnyk Irina Zelena; Hudozhnyk Tereza Prots]. – Ternopil : Ruhinformtsentr, 1991. – 32 s.
18. Shchedriy vechir: Zymoviy kalendarno-obryadoviy folklor Ternopilshchiny / [uporyadkuvav P. Shimkiv]. – Ternopil : Chumatskiy Shlyah, 1998. – 152 s.
19. Yaropud Zynoviy. Pryletila Lastivochka (ukrainska pisenno-folklorna spadshchina Podillya): Navchalno-metodichniy posibnyk / Zinoviy Yaropud. – Ternopil : Vyd-vo "Aston", 2000. – 172 s.

Зайченко Х. С. Церковные коляды на страницах тернопольских изданий конца XX – начала XXI века

В статье подан обзор печатных изданий с публикациями церковных коляд, которые вышли в Тернополе в конце XX – в начале XXI века. Сделано группирование этих изданий, выходя из потребностей их прикладного применения. Обращено внимание на количественные и качественные характеристики публикаций церковных коляд и уровень их профессиональной подготовки к печати.

Ключевые слова: церковные коляды, публикации, популярные издания, научно-популярные издания, научные издания.

Zajchenko Kh. Church christmas carols in Ternopil publications in the late XX – early XXI century

The article reviews the editions with the religious carols publications that were published in Ternopil in the late XX – early XXI century. Based on the needs of their application use, grouping of these editions is made. Attention is paid to quantitative and qualitative characteristics of church carols publications and the level preparation before printing.

Matters relating to the study of church carols are topical because of little researches. Only recently they have attracted the attention of scholars L. Korniy, O. Hnatiuk, A. Ivanytskyi, L. Yefremova, O. Smolyak. The review of editions with church carols publications, including regional, deserves special attention, because they are fundamental base for historical and theoretical studies.

The paper reviews three groups of publications: popular, popular science and scientific.

The purpose of the article is to exposure of the most meaningful printing editions the of religious carols publications in Ternopil in the late XX – early XXI century, based on their typological characteristics.

Since the early 1990s, the popular collection of church carols publications (in these publications they were usually the part of the Christmas repertoire) have issued in Ternopil. The first was a collection of "Galician carols and songs" (compiled by M. Kryschuk), published in Ternopil in 1990. The collection "Christ is born, that was prepared for publication by historian I. Zelena" was appeared in 1991 in Ternopil. Apart from the stories about Christmas, the collection included folk records of church carols of R. Kramar and A. Savchuk made during the ethnographic expeditions to Western Podillia Region villages. The given collections were formed in such a way that it could be available to the general population, especially the younger generation. In this case, the compilers of these collections had drawn the attention of both the availability of verbal text and melody. In the early 1990s – it was the revival stage of caroling Christian traditions – the collections compilers (they were mostly intellectuals – regional ethnographers) were trying to organize available for children Christmas repertoire and thus provided them with the material for Christmas preparation. The aim was to draw attention of youth to caroling traditions and thus turn them to religious holidays.

Since the 1990s, a common form of publications was non-fiction collections, which among other folk genres also included church carols. Actually the first presentation of such publication was a collection of "Folk Songs of the Solomia Krushelnitska village" (Bila village of Ternopil district, Ternopil region)" (compilers: P. Medvedyk, O. Smolyak). Then one by one followed such publications: "A New Joy (Christmas, New Year, Jordan holidays in Ternopil Region)" (compilers: I. Vyspinskiy, O. Pylypenko, B. Synenka and others.), "Rebel carols" (compiled by R. Kramar), "Christmas Eve: winter calendar ceremonial folklore in Ternopil Region "(compiled by P. Shymkiv). Actually religious carols are often published in collections, which represent a group of popular science books. That is why the

compilers of these collections usually submit a summary the informants and the place of their existence. Since the late 1990s, the editions with church carol publications, representing a group of scientific collections started to appear. Such publications have the following characteristics: thorough introductory article with the analysis of musical and stylistic features of the songs of this genre, noted materials on modern methods of transcribing songs, detailed certification of presented material, comments and typological tables. Actually, such a group of publications launches the collection "Carols of Western Podillia" (ordering, introductory article and notes are made by G. Oleksyn). It included eighty six religious carols recorded in the Ternopil region (Western Podillia ethnographic region) during their active functioning – on Christmas holidays. It was the first time when such kind of folklore material from this region appeared in printed press. In the editorial, the author for the first time among similar regional publications drew attention to the history of formation of religious carols genre, ways of carols occurrence in the folk environment and music and style features peculiar to these carols. The collection presents the structural and typological tables of songs and their certification. Notations of song material are made with the help of modern methods of ethnic musicology.

Two manuals, written by O. Smolyak "Ukrainian children's folk music" and "Folk music of Ternopil" and textbook "Swallow flew" by Z. Yaropoda represent a group of scientific publications, where religious carols are published. In particular, the "Ukrainian children's folk music" manual contains the ethnic musicology analysis of religious carols at the typological characteristics, actual material, that confirms their characteristic features, and highlights the history of the church carols origin. Also the attempt to interpret their name is made, the transformation processes that occurred during their adaptation into folk environment are examined.

A collection of songs from the publications of church carols throughout the history of their publication in Ternopil are various forms of publications.

Collections of songs with the church carols publications throughout the whole history of their publication in Ternopil are represented by various forms of publications.

During the twentieth century church carols were totally folklorised and, since 1990, began to publish in collections like folk songs.

Key words: church carols, publications, popular editions, scientific and popular editions, scientific editions.

УДК 784.3 : 24.4

Кравченко Анастасія Ігорівна,
аспірантка

КАМЕРНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО ЯК БАГАТОРІВНЕВА СИСТЕМА КОНСТАНТНИХ І РЕЛЯТИВНИХ КОМПОНЕНТІВ

У статті розробляються підходи до дослідження камерно-інструментального мистецтва як системного утворення, що функціонує в культурному просторі в узгодженості структурних складових; виокремлюються критерії наукового осмислення його видової специфіки, зумовленої категорією ансамблевості, що визначає унікальність композиторської, виконавської та педагогічної практики в камерно-інструментальній галузі.

Ключові слова: музичне мистецтво, камерно-інструментальне мистецтво, камерно-інструментальний ансамбль, ансамблевість.

Камерно-інструментальне мистецтво в ієрархії музичної культури займає важливе місце як змістовне джерело цінної культурної інформації, що в історичному, жанрово-стильовому, естетичному та інших контекстах віддзеркалює процес трансформації художньої свідомості.

Наявність інтересу науковців до здобутків камерно-інструментального мистецтва спричинило появу багатьох наукових праць українських та зарубіжних вчених, що утворюють вагому теоретико-методологічну фахову базу. Спостерігається тенденція до розгляду складових даного виду мистецтва переважно з музикознавчих позицій: простежується історія розвитку та стильова еволюція камерно-інструментальних жанрів (І. Бялий, Т. Воскресенська, Т. Гайдамович, О. Зав'ялова, Л. Ноль, Т. Омельченко, Л. Раабен, Н. Сімонова, Г. Суворовська), розглядаються проблеми камерно-інструментального виконавства (І. Боровик, Д. Благой, Т. Вороніна, М. Готліб, І. Польська), вивчається камерно-інструментальна творчість окремих композиторів (О. Зінкевич, Б. Любимов, Т. Менцінський, Р. Мисько-Пасічник, Н. Мойсеєнко, Л. Ніколаєва, А. Середенко, Т. Кіреєва, І. Царевич). Існують виконавсько-методичні, педагогічні праці, де висвітлюються питання професійної підготовки музиканта-ансамбліста (І. Арутюнян, Л. Гінзбург, В. Зибцев, М. Мільман, В. Повзун, Ю. Соколовський) та інші. Цілісне вивчення камерно-інструментального мистецтва як системного утворення ще не стало предметом спеціального дослідження, що зумовлює актуальність обраного ракурсу статті.